سەلام بیرمەندێکی شۆڕگێڕی بواری کوردایەتیبوو

....

کامیل ژیر

شێخ سەلام لەم پارچە هۆنراوەیەدا ئەڵێ :

خەریتەی هەموو خاکی کوردستان
دایك بە دەرزی و دەزوو و درووман
بنووسێ لەسەر سەرپێشکەی منداڵ
هەر بە کوردستان بێتە گرۆگاڵ
لە بێشکەی وادا چاو هەڵنەهێنێ
درۆیە هەڵسێ تۆڵە بسێنێ

بە سەرنجدانێك لەم پارچە هۆنراوەیە، ئەبینین سەلام، ئامۆژگاریی دایکانی کورد ئەکا کە هەر لە سەر بێشکەوە، واتا هەر لە منداڵیەوە، منداڵەکانیان بەگیانی کوردایەتی و شۆڕشگێڕی پەروەردە بکەن بۆتۆڵەسەندنەوە لەداگیرکەرانی کوردستان . دیارە باشترین تۆڵەیەکیش ئەوەیە کە کوردستان لە ژێر دەستی ئەو داگیرکەرانە دەربێنن و ئازادو سەربەخۆیکەن . مەبەستیشی لە کوردستان ،سەرتاسەری کوردستانبوە، واتا هەموو پارچەکانی کوردستان، بەبەڵگەی ئەوەی لەدێڕی یەکەمدا ئەڵێ هەموو خاکی کوردستان.

سەلام ئەم ئامۆژگارییەی لە بیریکی زانستیانەو نەتەوەییانەو پەروەردەییانەوە داڕشتوە، چونکە یەکەم مامۆستا بۆ پەروەردەی منداڵ ، دایکە. یەکەم قوتابخانەیەکیش بۆ ئەو مەبەستە ،قوتابخانەی ماڵە، دوای ئەوە خویندنگەو کۆمەڵ و دەوروبەر کاریگەرێتییان ئەبێ لە پەروەردەی منداڵدا .

دیارە ئەو سەردەمەی سەلام ئەو هۆنراوەیەی تیاوتوە ، کورد لە رەشترین رۆژانیدابوە ، بواری ئەوە نەبوە ئەو داواکارییە لە خوێندنگە فەرمیەکان بلێ، بۆیە تەنیا هانای بۆ دایکان بردوە بۆ ئەو مەبەستە . ئیستا پرسیارەکە ئەوەیە : ئاخۆ لەم سەردەمەدا کە رەوتی کوردی لەزۆر ناوچەی کوردستاندا بەرەوپێش چوە، بەتایبەتی لە باشووری کوردستاندا، ئەو ئامۆژگارییەی سەلام و هاوبیرانی سەلام ، لە خوێندنگە فەرمیەکاندا پەیڕەو ئەکرێ؟ یا ئێستەش منداڵان و لاوانی کورد بە بیرۆکەی نانەتەوەیی و بێگانە پەرستی و جلخواری ،وەك جاران ، درێژەی هەیە!؟ ئاخۆ پارت و ریکخراوە سیاسییەکانی ئەم سەردەمە کە بارودۆخ والەبار بۆیان ، گەنجانی کورد بە هوشیاریی نەتەوەیی مەشق پێئەکەن ،یا پارت و ریکخراوەکانیان کردۆتە تەمەڵخانەو جێگەی چاوچنۆکی و مشەخۆری بۆ ئەندامەکانیان ؟

سەلام وەنەبێ هەر لە پاڵ وە دانیشتبێ و قسەی زلی کردبێ . نەخێر ، ئەو بەکردەوە بەشداری را پەڕینەکانی شێخ مەحمو دی نەمری کردوە . ساڵی 1928یش کۆمەڵێ یەکی سیاسیی نهینیی،بەناوی کۆمەڵێ ی زەردەشتەوە، پێکهێناوە کە سنووری چالاکییەکانی ئەو کۆمەڵەیە گەیشتبوە رۆژهەلاتی کوردستانیش . لەدوای را پەڕینەکەی 6ی ئەیلولی 1930یش کە بەشەڕی بەردەرکی سەرا ناوبانگی دەرکرد، وتوویژی لەگەڵ 3 ئەفسەری کوردا کردوە بۆ رێکخستنی بزووتنەوەیەکی چەکداری بۆ تۆڵە ی ئەو خوێنە زۆرەی لەو را پەڕینەدا رژا. ئەوەبوو خۆی و ئەو 3ئەفسەرە بەناوەکانی :(کامیل حەسەن، حامید جەودەت و مەحمود جەودەت)ەوە لە بەغدادەوە روویان کردە کوردستان و دەستیان دایە چەك و لە ماوەیکی کەمدا بوونە 400 سواری چەك لەشان ، ئەگەرچی ئەو بزووتنەوەیە ش، وەك هەمو شۆڕش و را پەڕین و بزووتنەوە چەکدارییەکانیکەی کورد، ئە نجامدارنەبوو.

ئێمە ئیستا کە یادی بیرمەندێکی وەك سەلام ئەکەینەوە،مەبەستمان تەنیا کات بەسەربردن نیە بە پیاهەڵدان و بەباسی رابوردووەوە . بەڵکو ئەمانەوێ رابوردوو بخەینە خزمەتی ئێستەو داهاتووەوە ، ئەمانەوێ بیری بیرمەندە گەورەکانی وەك سەلام بکەین بە رێنمایی و رێپیشاندەر بۆ نەوەکانی ئێستەو داهاتوومان ، ئەمانەوێ سوود لە تاقیکردنەوە سەرنەکەوتوەکانی رابوردوومان وەرگرین بۆئەوەی بیانکەین بە پەند تا لە تاقیکردنەوەکانی ئایندەمانا ، وەك ئەوانەی پێشوو ، دووبارە نەبنەوە .لەبەرئەوە جێی خۆیەتی بگەڕێین بەشوێن وەڵامی ئەو پرسیارەدا کە بۆچی شۆڕشەکانی کورد سەرکەوتوو نە بوون ؟ هەڵبەت لێرەدا ، لەبەر کەمیی ماوە ، هەر ئەوەندە بوارمان هەیە کە بەکورتی ئەو وەڵامە بدەینەوە ، واتا هۆکانی سەرنەکەوتنی شۆڕشەکانی رابوردوومان :

1-سەلام لە پیشەکی دیوانەکەیدا لاپە رە 41 راستییەکی میژوویی تاڵ ئەدرکێنێ و ئەڵێ :(ئێمە شەڕمان نەئەکرد،بەڵکو هەر شکاتمان بە بەرقیەلەلای هەیئەتی عیسبەتول ئومەم و مەلیکی عیراق و سەرەك وەزیران و مەجلیسی نوابی عیراق و وەزیری موستەعمەراتی بەریتانیا ئەکرد. ئەو شەڕانەی کە ئەکران ،هەمووی دیفاع عەنیننەفسبوو)!

ئەم قسەیەی سەلام بەسەر زوربەی ئەو بزووتنەوە کوردیە چەکداریانەدا ئەچەسپێ کە بەشۆ رش ناوئەبر ێن . ئەوانە بۆ بەرگری لەخۆیان ، داویانەتە شاخ . چاویان لەوەوە بوە بە دانوستان لەگەڵ داگیرکەرانی کوردستاندا، بەرامبەر هەندێ مافی کەم،لۆتایی بە بزووتنەوەکانیان بێنن ! ئاشکرایشە کورد هەمیشە لە دانوستاندا دۆڕاوبوە .

2-ئەو بزووتنەوانە لە سنووری کوردستان تیپەریان نەکردوە.بەلکو زوربەیان ، هەر لە ناوچە شاخاوییەکانی کوردستاندابوون و شارەکانی کوردستان ، لەژێر دەسەڵاتی دوژمندابوون!

3- ئەو بزووتنەوانە زیانیان بە پرۆژە ئابووریە ستراتیجیەکانی دوژمن نەئەگەیان ،بەتاییەتی کەرتی نەوت و ئاوو فرگەکان و بانکەکان و پردو ریگەوبانەکانیان و ..هتد!

4-بەرامبەر بەو بزووتنەوانە،دوژمن تەڕو وشکی کوردیان پێکەوەو بەکۆمەڵ ، ئەسووتان ،کەچی ماڵ و منداڵی ئەوان، واتا هی دوژمن، شارەکانیان ، خۆیان ، لەتەواوی ئارامی و ئاسایشدابوون !شۆڕش ئەو شۆڕشەیە تۆ نەیەڵی سەرانی دوژمن و خێزان و منداڵەکانیشیان بە ئارامی بیگوزەرێنن . ئەبێ شەقامەکانیشیان لێبکەی بە جەهەنم ، ئەوسا دوژمن ناچارئەبێ مل بدا بۆ ئاما نجەکانی شۆڕش , ئەگینا تەنیا تەقوتووقی شاخ ، وەك ئەوەوایە شەق لە بەرد هەڵدەی ، یا وەك سەلام ئەڵێ : دیفاع عەنیننەفس بکەی !

5- بزووتنەوەکان ، وەك نەخشەبۆداڕێژراو نەبوون، ناوچەییشبوون . کە لەناوچەیەکدا بزووتنەوەیەکی چەکداریی شۆڕشگێڕانە سەریهەڵئەدا، یا کە یەکێك لە داگیرکەرانی کوردستان ، شەڕی لەناوبردنی کوردیان لەناوچەیەکدا ئەکرد ، ناوچەکانیتری کوردستان بە هانای ئەو ناوچەیەوە نەئەچوون ! ئەفسەری رووسی : پی ئاوان جانوو، لە کتێبی (شەڕەکانی نێوان تورکیاو ئێران و روسیا-لە سەدەی نۆزدەهەمداو حاڵ و باری کوردەکان)دا ئەڵێ :(هەست و هۆشی نەتەوایەتی کورد هێجگار کزەو ئەتوانین بڵێین هەر نیە . لە شەڕی نێوان ئێمەو هەر تیرەیەکی کوردا ، تیرەکانیتر تەماشاچیبوون ! تا نۆرە ئەگەیشتە سەر ئەوانیش . هیچ بیریان لەوە نەئەکردەوە بەهانای هاوڕەگەزەکانیانەوە بچن ! هەتا گەلێ جار ، لەقینی یەکدی ، یارمەتیی ئێمەشیان ئەدا !)

لەم سەردەمەشدا هەر وابوەو هەر وایە . لە شۆڕشی ئەیلولدا بینیمان چەند رێکخراوی سیاسی و چەند موستەشارو چەند جاش کەوتنە یارمەتیدانی رژێمی بەغداد ! ئێستەش ئەوەتا لە رۆژئاوای کوردستان ،جاڕی کۆمەڵکوژیی کورد ئەدرێ،کەچی هەموو هێزە چەکدارەکانی کورد لە رۆژهەلأت و باکوور و باشووری کوردستان، مێشێك میوانیان نیەو بەهانای خوشك و براکانی رۆژئاواوە ناچن! لەوەش خرا پتر ،لەجیاتی کردنەوەی دەرگا بۆ گەیاندنی کۆمەك بۆیان , دەرگا بۆ چۆڵکردنی رۆژئاوای کوردستان ئەکرێتەوە کە ئاشکرایە ئەوە پیلانێکە دەستی دوژمنی لە پشتەوەیە وەك ئەوەی ساڵی حەفتاو چوار لەباشوور رووی‌داو بوو بە یەکیك لە هۆکانی هەرەسی شۆڕشی ئەیلول !

من تێناگەم،ئەبێ چەند گرووپێکی ریشن و پەناگوێ کوڵکنی رووتەی تیرۆرست چیبێ ، ئەگەر لەهەر پارچەیەکی کوردستانەوە ژمارەیەك لەو هەموو چەك بەشانانە بچن بەهانای کوردانی رۆژئاواوە ؟؟ بەمەرجێ بۆ پاراستنیان بچن ، نەك بۆ داهات و تالأنی و دەسەلأتی ئەو ناوچەیە ! خۆ ئەو گرووپانە، واتا تیرۆرستەکان، ئێستا نە لەسەر حوکمن ، نە خاوەنی فرۆکەو چەکی قورسن !ئێوە بڕوانن ، کۆلکە مەلایەکی ریشن ، لەشوێنێکی وەك هەڵە بجەوە ئەتوانێ بەکۆمەڵ لاوانی کورد بنێرێ بۆ کوشتنی کوردانی رۆژئاوا !! کەچی ئەو هەموو پارتە کوردیە تێکۆشەرەی شەقامی شارەکان نایانکێشێ ،دەستەوستانن لەئاستی ئەو ستەمەی لە رۆژئاوا ئەگوزەرێ!!ئاخۆ ئەو هەموو چەکبەشانانەی لە مەڕخۆمان، ئەو چەکانەیان بۆ چ رۆژێکی تەنگانە هەڵگرتبێ !؟ئەی تەنگانە لەوە تەنگانەتر!؟

* * *

یەکێك لە شاکارەکانی سەلام،هۆنراوەی (بۆ کۆمەڵی ئەقوام)ە کە ساڵی 1931 وتویێتی :

عیسبەتول ئومەم : کۆمەڵی گەورە
بە پێچ و پەنا ،بەفێڵ و دەورە
لەدووربەدوور، بۆ هەقی کوردان
تەکانت ئەدا، خۆت دائەشرنگان
بەجۆش و کوڵبووی بۆکوردی هەژار
ئەتگوت ئەم قەومە ئەکەم رستگار
لوجنەی ئینتیداب مەرەخەسی هات
گەڕا، کەشفی کرد، سەراسەر ولات
ئەگەر راستەکەی هەڵیسووڕێنە
بەس بۆ سیاسەت هەڵمانپەڕێنە
تەریقنابیتۆ؟ تۆ چیت پێئەکەن
کوتەکی دەستی میستەر هەندرسەن (وەزیری دەرەوەی ئەوسای بەر یتانیا)

*

بۆ ئەقەلیات کەوتیتە سەما
خزمی نەستووریت لەکوێ بنیاتنا؟
هەر بە هیچوپووچ بەم دەنگوباسە
تۆ خوێنی کوردت بۆ کردە کاسە؟
هەر چوار دەورمان لێبوو بەدوژمن
ئێران و تورك و عەرەبی کوڵکن
نفوسی ئیمە کەمئەکەیتەوە !
وەها نەستووری رێکئەخەیتەوە؟
لە عەدالەتا ، کەی ئەمە دەئبە
یاخو هەر شێوەو ئوسووڵی غەربە!
کۆمەڵێ درۆ ، جێگەی مەکرو فەن
کوتەکی دەستی میستەر هەندرسەن

*

خۆتۆ وەسیبووی، ئەقوام بوون هەتیو

دەمی کوردت کرد بە تەڵەی تەقیو
غایە ئاسووری ، ناوی کورد بردن
لایەق بەخۆتە پیچ و ناواخن
بۆچ کوردت فەوتان بەم بەنوباوە؟
ئێستەش لە جێنوە خۆت مەلاسداوە
مەنشەئی فیتنە ، کۆمەڵی تەزویر
وائەدەی هەقی ئەقوامی سەغیر؟
کارخانەی فەساد ،کۆمەڵی میحەن
کوتەکی دەستی میستەر هەندرسەن
*
لە عەدالەتتان   واقم وڕماوە
لەسیاسەتتان سەرم سوڕماوە
خوێنی ملیونێ کورد ئەرژینی
بۆئەوەی تۆزێ تورك بترسێنی!؟
خوینی مەزلوومی کوردی رووتوقووت
حەڵاڵە لەلای عەرەبی پێ رووت
لە سلیمانی جادەی بەرسەرا
بە خوێناوی کورد، ئاوڕشێنکرا
تۆ نەبی، نایکا دوژمن بە دوژمن
هەق بۆ نەستووری،ئیمە بۆ کوشتن!؟
چۆن عاجزنابی لەم خوێنڕشتنە
لەلای تۆ هەڵبەت حقوق کوشتنە
ناترسن تەئریخ لەعنەتتان بکەن ؟
کوتەکی دەستی میستەر هەندرسەن

سەلام لەم هۆنراوەیەدا ئاماژە بۆ هەندێ راستی و هەوڵی دژ بەکورد ئەکا ، کە ئەو، لەو ساڵی 1931ەدا هەستی پێکردوەو بوێرانە پەردەی لەسەر لاداون . لەوانە :

أ-ئەو عیسبەیە تەنیا بۆ بەرژەوەندیی زلهێزەکانی ئەو سەردەمە دامەزراوە،لە سەرووی هەموویانەوە ، بەریتانیا .

ب-ئەو عیسبەیەو ئنگلیز لە پشتییەوە ،بەناوی پاراستنی کوردو کەمینەکانەوە ، ویستیان بەشی زۆری کوردستان بدەن بە نەستووریەکان و بیکەن بە ئاسووریستان!یا بەواتایەکیتر ، ویستیان ئاسووریەکان بکەن بەمەقاشی دەستی خۆیان بۆ لێدانی کوردو بۆ نانەوەی فیتنەیەك لە نیوان کوردو ئاسووریدا !بەر لەوەش هەوڵێکی لەو جۆرە درابوو بۆئەوەی کوردستان بکەن بە ئەرمەنستان !لە سەردەمی رژێمی پاشایەتیشدا کە ئەو رژێمە بە دەستی ئنگلیز ئەسوورا، پرۆژەی بەعەرەبکردنی کوردستان ،بەئاشکرا سەری هەڵدا!

ئێستەش لەم رۆژانەدا، سەیر ئەوەیە،رێکخراوێکی ئاشووری لە ئەمریکا بەناوی (مێزۆپۆتامیا) وە، داوا ئەکا کورد بەفەرمی داوای لێبوردن لە ئاشووریەکان بکا ، لە پای ئەو ئاشووریانەی لە 1933/8/7دا لەناوچەی سێمێل کوژراون ، گوایە ئەو کوشتارە ، بەسەرپەرشتی جەنەراڵێکی عیراقی بوە ، بەناوی بەکر سدقیەوە! کە لە راستیدا ئەو کوشتارە لەلایەن سوپای عێراقەوەبوە ئەگەرچی بەکر سدقی ئەفسەرێکی کوردیش بووبێ لەو سوپایەدا . ئێستەش ئاسووریەکان ، داوائەکەن لە دەشتاییەکەی نێوان موسل و دهۆکدا، ئۆتۆنۆمییەکیان هەبێ ، بەمەرجێ لەلایەن حکومەتی عیراقەوە سەرپەرشتی بکرێ، نەك حکومەتی هەرێم! چونکە باوەڕیان بە یەکپارچەیی عیراقە!

ئەمەش لەوەئەچێ کە ئەوترێ : تا خاوەنماڵ دزی گرت، دز خاوەن ماڵی گرت !

پ-ئەو جرتوفوتەی لیژنەی ئینتیدابی عیسبە ساڵی 1925 ئەیکرد لەناو کوردستانا ، تەنیا بۆ ترساندنی تورکبوو . هەروەها مادەکانی 62و63و64ی پەیمانی سیڤەر . کە ئەو کاتە تورکیای کەمالی رازی نەئەبوو ولایەتی موسڵ لە تورکیا جیابکرێتەوەو بخرێتە سەر عیراقی عەرەبی، ئنگلیز بەو مادانەی پەیمانی سیڤەرو بە ساختەکارییەکانی لۆمەڵی گەلان، تورکیای ترسان کە ئەگەر دەسبەرداری باشووری کوردستان (ولایەتی موسڵ) نەبێ،ئەوا دەولەتی کوردستانی گەورە دروست ئەبێ بە پێی ئەو مادانەی سیڤەر، کە بەوە هەموو باکووری کوردستان لەژێر دەسی تورك دەردێ ! بەوجۆرە تورکیای تۆقان و ناچاریکرد مل بۆ خواستەکەی بەریتانیا بداو ولایەتی موسڵ خرایە سەر عیراقی عەرەبی،ئەویش لە پێناوی نەوتەکەی کەرکوکدا.

بەوجۆرە ، باشوورو باکووری کوردستان ، کە ئەوسا یەك پارچەبوو ، لە ئە نجامی پەیمانی سیڤەرو لۆزاندا ، کرا بە دوو پارچەوە بۆ بەرژەوەندیی ئنگلیزو عەرەب ! ئیتر دوای ئەوە، نەك هەر مافی کورد لەهەگبەی عیسبەو بەریتانیاو عێراقدا نەما ،بەڵکو سوپای ئنگلیزو سوپای عێراق ،هەر یەکەیان و بە جۆرێك و هەر یەکەیان و لەسەردەمێکدا ، کەوتنە جەنگێکی دڕندانەوە بەرامبەر هەر داخوازی و مافێکی کورد! پەیمانی سیڤەریش،گەرچی تەنیا مەرەکەبی سەر کاغەزبوو،بە زیان گەڕا بۆ کورد ، چونکە بوە هۆی دوولەتکردنی بەشێك لە کوردستان لە نێوان تورکیاو عیراقدا !

کاتێکیش ئە نجومەنی ئاسایش، جیگەی کۆمەڵەی گەلانی گرتەوە، سەلامی هوشیارو بیرمەند ،زوو تێیگەیشت کە، کەشکیش برای دۆیە، .واتا ئەمیش هەروەکو ئەو هیچی بۆ کورد پێنییە ، بۆیە وتی :

مەجلیسی ئەمن کۆمەڵێ‌بەستێ

بۆ ناوی کورد دەمی ئەبەستێ

وەجاخی کوێربوو عیسبەتول ئومەم

باقل وەك مریەم ، عیسایبوو بەدەم

مەجلیسی ئەمن ، پێمبڵێ چیکرد؟

تەنها حقوقی کوردی لەناوبرد!

دوای دامەزراندنی دەوڵەتی عیراقیش ، سەلامی هوشیارو بیرمەندی نەتەوەیی، هیوای لەو پیرە ئاخرشەڕانە بڕی کە لە پێشبڕکێدابوون بۆ چوونە بەغداد بە مەبەستی وەرگرتنی پۆست و پلەو پایە! ئەوانەی پیرەمێردی نەمر ناوینان :

وەفدی کوردستان

میللەت فرۆشان

بۆیە سەلامیش ،رووی لەو پیرانە وەرگێڕاو لاوانی کوردی کردە جێگە هیوای خۆی و لە زۆرێکی هۆنراوەکانیدا هانای بۆ ئەو لاوانە ئەبردو ئەیوت :

لاوە کە تۆ ئازاد ئەکا

لاوە دوژمن بەرباد ئەکا

*

بۆ چەرخی کورد وابگەڕێ؟

لاوی ئەبێ زوو را پەڕێ

*

هەڵسن بەجارێ لاوی کورد

زوو را پەڕن بەدەستوبرد

لاوانی کورد قەت ناخەون

هەوڵ ئەدەن پێشبکەون

سەر دائەنێن تا سەرکەوتن

نابێ سەعاتێ بسرەون

ئیستا پرسیارەکان ئەمانە ن :

- ئاخۆ هەر ئەو کوردانە نا ، کەچوون بەشدارییانکرد لە دروستکردنی عیراق و سوپای عێراقی بیستەکانی چەرخی رابوردوودا ، بەڵکو پارتە کوردییەکانی ئەم سەردەمەش ، لەماوەی دە ساڵێ رابوردوودا ، لە جیاتی رزگارکردنی ناوچە داگیرکراوەکانی کوردستان ، لە پێشبڕکێدانەبوون بۆ دروستکردنەوەی عێراقی رووخاو !؟

-ئاخۆ دەسەلاتی کوردی، هیچ بەرنامەیەکی هەیە بۆ پەروەردەکردنی لاوەکا نمان بە گیانی کوردایەتی و شۆڕشگێڕی !؟

-ئەی ئاخۆ لاوەکاێ ئەمرۆمان خەریکی مەشقی سەربازی و خوێندنەوەو خۆپڕزانیاریکردنن ، یا لەجیاتێ ئەوانە ، بەیانیان خەریکی نەخشەکاریی ریش و ئێوارانیش بەدەم نێرگەلە کێشانی عەرەبییەوە، کات بەسەرئەبەن !؟

هەزار درووود لە گیانی پاکی سەلامی بیرمەندو شۆڕشگێڕی بواری کوردایەتی .

لەگەڵ خۆشەویستی و سوپاسم بۆ ئێوەی بەڕێز .

لە 54 **هەمین ساڵیادیدا لە هۆڵی کۆمەلایەتی خوێنرایەوە**

سلێمانی : 2013/10/26